

90

HOLM
TRÄVAROR

1927-2017



Huset i Ransta där bröderna växte upp. I ett gårdshus tog bröderna sina första steg som företagare innan verksamheten flyttades till denna byggnad. Huset blev senare Bröderna Holms kontor.

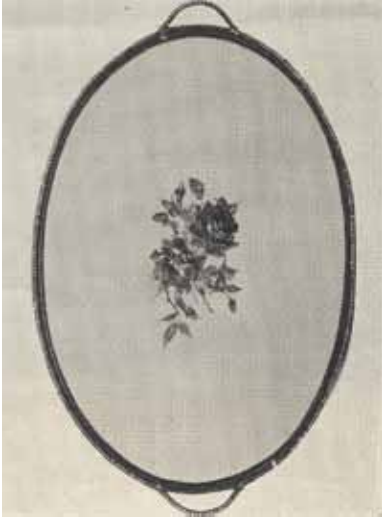
Ett företags historia

Allt började i Ransta 1927 i en liten lokal på sex gånger tre meter. Där samsades Gösta och Einar Holm om utrymmet. Gösta var redan igång med att tillverka mattpiskare, korgar och pilmöbler när Einar inträdde och började göra serveringsbrickor av plywood med en sarg av sjögräs. Plywoodskivan täcktes med en glasskiva och dekorerades med ett blom-motiv målat av mamma Hilda.

Både Gösta och Einar hade starkt nedsatt syn. På den tiden ansågs borstbinderi och korgmakeri vara sysslor som passade synskadade, så båda hade fått utbildning på Tomtebodainstitutet i Stockholm och sedan på en hantverksskola i Kristinehamn. När Einar lämnade Kristinehamn hade han med sig material till några serveringsbrickor.

Det blev starten på företagssagan om Bröderna Holm, två bröder som trots svårt handikapp byggde upp en rörelse som kom att omsätta många miljoner och sysselsätta en stor del av Ransta.

Snart arbetade båda bröderna med att tillverka serveringsbrickor. Einar Holm har berättat att de försökte sälja brickor till närbelägna bosättningsbutiker, med ganska begränsad framgång. Men bröderna



Serveringsbrickan som var första succéprodukten, med blommotiv målat av mamma Hilda.

fick hjälp att sälja av sin far och farbror. Dessa var båda försäljare för Husqvarna Borstfabrik och tog med sig brödernas brickor på sina säljresor.

Så småningom byggdes en kundkrets upp och verksamheten växte snabbt. Redan 1928 hade bröderna anställd personal.

Bröderna uppmuntrades hela tiden i företagandet av sin far, Paul Holm. Det berättas att han 1931 kom hem från en stockholmsresa med en stol och ett bord som han tyckte att bröderna borde kunna tillverka.

Stolen var av en typ som bland traditionella korgmakare kallades ”vedhug-garen”, eftersom den ansågs så enkel att

göra att den inte krävde någon riktig utbildning.

Traditionellt hade korgmöbler tillverkats av pil (salix). Senare kom man att använda importerad rotting. Men under 1920- och 30-talen blev det populärt att använda så kallat sjögräs. Det är en art av säv som kommer från Asien och som var ett betydligt billigare material än rotting.

1927

Företaget grundas. Verksamheten utgörs av korgmakeri i Ransta.

1932

Företaget omsätter 12 000 kr, vilket motsvarar 358 000 kr i dagens penningvärde.

1934

Påbörjas partihandel med plywood och lamellträ.

1935-36

Startas fiskeredskapsfabrik med tillverkning av fiskedraget RAN. Ansvarig för detta är Gösta Holm.

1935-36

Påbörjas handel med träfiberplattor, rotting, pil, sjögräs och andra slag av korgmaterial.

1937-38

Tillverkning av splitcane-spön startar i Ransta.

1940

Påbörjas handel med lövträ och fanér. Omsättningen är 605 000 kr.

1943

Företaget blir aktiebolag, Bröderna Holm AB. Aktiekapitalet är 125 000 kr. Båda bröderna utses



I Ranstas före detta mejeri skedde en stor del av tillverkningen av fiskredskap, framför allt fiskedrag.

Dessutom var det enklare att arbeta med. Därför blev materialet ganska snart avskytt av ”riktiga” korgmakare; sjögräs krävde ju inte lika stora yrkeskunskaper som de andra materialen.

Dessa lite enklare korgmöbler började bröderna nu tillverka. Verksamheten växte snabbt, redan 1932 var 13 personer sysselsatta i företaget.

till verkställande direktörer och får 24 000 kr vardera i årslön. Det motsvarar idag omkring 472 000 kr. Fadern Paul Holm – som äger 27 aktier av 250 – tituleras försäljningschef och sitter i styrelsen till 1957. Samma år beslutas att bygga en fabrik i Sala.

3 000 kr anslås till välgörande ändamål, bland annat Norgehjälpen.

Anställda som varit inkallade till beredskapstjänstgöring stöttas med 10 kr för ensamstående och 20 kr i månaden för familjeförsörjare.

1944

anslås 5 000 kr till välgörande ändamål. Vinsten är

samma år 3 165 kr. Anställda som är inkallade får ekonomiskt stöd.

1945

går 4 905 kr till välgörande ändamål, bland annat Norgehjälpen och finska barn.

1946-47

En förädlingsfabrik för lövträ byggs i Sala. All träverksamhet samlas i Sala under Einar Holm. Einar Holm genomför en resa till Italien och Schweiz för att knyta kontakter med fanerfabriker och sågverk.

Beslutas om 5 000 kr till välgörande ändamål,



Arbetsstyrkan 1932, med pappa Paul Holm främst, sittande i en korgstol av typ "vedhuggaren". I bakre ledet kan man ana de två glasögonprydda bröderna.

Genom att dela upp arbetet i olika moment och låta medarbetare specialisera sig på ett eller flera av dem, gjorde man tillverkningen industriell och därmed mer effektiv. Tempoarbete ersatte hantverk. Traditionella korgmakerier hade lärlingar och gesäller och en helt hantverksmässig produktion. Branschen hade dessutom pressats av flera arbetskonflikter under 1920-talet, vilket gjort att

lönenivån stigit så att företagets lönsamhet var dålig. Från fackligt håll hade man motsatt sig så kallat "delarbete" – att personalen svarade för olika arbetsmoment i stället för att tillverka hela produkten. Tillverkningen av en stol av typ "vedhuggaren" kunde i början av 1930-talet kosta sju kronor i lönekostnad hos en etablerad korgmakare medan den hos Bröderna Holm var mindre än hälften så dyr.

En bidragande orsak till effektiviteten hos Bröderna Holm var att det i Ransta inte fanns något traditionellt korgmakeri. Följaktligen fanns inte heller några färdiga uppfattningar om hur arbetet skulle organiseras.

bland annat finska barn, Rädda barnen och Svenska Europahjälpen.

I Svensk Industrikalender beskrivs företaget som "Korgmöbelfabrik och mek verkstad i Ransta. Tillverkar korgmöbler, sportfiskeredskap, tévagnshjul, skåpreglar med mera. Bolaget bedriver även engros-handel i trävaror."

Einar Holm anges som disponent och Gösta Elmerudh som kamrer.

1949

beslutas att Einar Holm skall vara vd och Gösta Holm vice vd. Antalet anställda är 76.

1951

flyttar fiskeredskapsfabriken till gamla mejeriet i Ransta sedan fastigheten köpts av kommunen för 67 000 kr. Vinsten är 5 186 kr. Antalet anställda är 64, av vilka 42 är arbetare och 22 tjänstemän.

1953

Vid årets Luciafest får Waldemar Sahlin en gåva för att han arbetat 25 år i företaget – han började alltså 1928. Omsättningen är 2,9 mkr och antalet anställda 64.

1954

beslutas patentskydda stolarna "Piff" och "Paff" i

Dessutom var 1930-talet en tid av svår arbetslöshet; att ha ett stadigt arbete var långtifrån alla förunnat. I Ransta uppskattades det att en stor del av ortens ungdomar i arbetsför ålder kunde få jobb hos Bröderna Holm.

1932 registrerades Firma Bröderna Holm.

Samma år anställdes en kamrer, Gösta Elmerudh, som fanns kvar i företaget i 45 år och nog var lika viktig som bröderna.

Bland traditionella korgmakare, som säkert till en början tittat snett på verksamheten i Ransta, växte respekten när Bröderna Holm utvecklade sin tillverkning av rottingmöbler. Under 1930-talet hade framförallt danska korgmakare börjat ta fram bättre formgivna möbler av så kallad manillarotting. Einar Holm gjorde flera studieresor till Danmark för att ta till sig av nyheterna. En särskild formgivare, Gunnar Hasth, för övrigt kusin till bröderna, anställdes och det bidrog säkert till att Bröderna Holm mot slutet av 1940-talet var Sveriges största producent av rottingmöbler. Einar Holm var till och med en period ordförande i yrkesföreningen SKY, Sveriges Korgmakares Yrkesförening.

Under 1930-talet breddades företagets verksamhet kraftigt: 1934 började man med partihandel med plywood och lamellträ. 1935-36



En radiohylla från 1949, tillverkad av Bröderna Holm i Ransta.

Sverige, Norge, Danmark, Västtyskland, England, Frankrike och USA och att söka få till stånd licens-tillverkning av stolarna i Danmark och Norge.

En logotyp tas fram bestående av en triangel med bokstäverna BH och två palmer som växer fram ur triangelsidorna.

Beslutas också att delta i nästa års möbelmässa i Göteborg och att Einar Holm skall företa en resa i Europa för att undersöka möjligheterna att importera lamellträ, spånplattor och lövträ.

Vid årets personalfest i december belönas korgmakarna Åke Andersson och Gunnar Skillström för 25 års tjänst i företaget.

1955

Utarraderas en del av sågverket och lagerbyggnader till Bergkvara Träexport som där installerar en ramsåg för att ta hand om timmer som fällts i stormen hösten 1954. Omsättningen är 2,66 miljoner kr, vinsten 14 365 kr och antalet anställda 60.

1957

Avtackas Paul Holm som försäljningschef. Han avgår även ur styrelsen och efterträds av Gösta Elmerudh. Plywood- och lamellagret flyttas från Ransta till Sala. Omsättningen är 3,2 miljoner kr, vinsten 10 468 och antalet anställda 62.

inleddes produktion av drag och andra sportfiskeredskap. Enligt en historieskrivning var det en god vän som ville köpa en bambustav till metspö. Då föddes tanken: vi har materialet, så varför inte sälja spön och andra fiskeredskap? Samma tänkande låg bakom att företaget började handla med lamellträ, lövträ och faner.

Företagets omsättning var 1930 12 000 kronor. 1940 hade den stigit till 605 000.

1943 bildades Bröderna Holm AB. Aktiekapitalet var 125 000 kr vilket idag skulle motsvara 2 375 000 kr. Antalet aktier var 250 av vilka Gösta Holm från början ägde 140, Einar Holm 80 och fadern Paul Holm 27. Från 1955 ägde bröderna 110 aktier vardera och från 1961 var Einar Holm störste ägare med 117 aktier mot Gösta Holms 102. Brödernas övriga syskon ägde någon enstaka aktie var.

Omsättningen ökade regelmässigt med mellan 10 och 20 procent varje år. Vinsten var i allmänhet bara några tusenlappar och fördes över till nästa års räkning eller till en reservfond. Någon utdelning till aktieägarna förekom inte. Däremot stödde företaget under kriget anställda som blivit inkallade och anslag dessutom pengar till hjälp åt krigsdrabbade, särskilt i Finland och Norge.

Företaget utvecklades alltså längs tre olika huvudspår: tillverk-

1959

Omsättningen är 4,15 miljoner kr, vinsten 5 440 kr och antalet anställda 62. Ägarkollektivet utgörs av Einar och Gösta Holm, vardera 110 aktier, samt deras syskon Eivor Wennerstrand, Ture Holm och Anna Maria Hedlund med en aktie vardera.

1963

Omsättningen är 5,3 miljoner kr, vinsten 12 611 kr och antalet anställda 54. I Svensk Industrikalender beskrivs Bröderna Holms verksamhet som "Möbel- och mekanisk verkstad i Ransta samt lövträförädling i Sala. Tillverkning av sportfiskeredskap, rottingmöbler och möbelämnena."

1966

Förvärvas fastigheten Josefsdal, ett före detta tegelbruk. Köpet finansieras bland annat med pantbrev till Stråbruken AB.

1969

Antalet anställda är 58. Verksamheten beskrivs som "Tillverkning av korgmöbler och fiskeredskap samt lövträförädling".

1974

Antalet anställda är 52. Verksamheten beskrivs som tidigare. Einar Holm anges som vd.



Jättelika mahognystockar sågades upp till båtbyggare och snickerier på sågverket i Sala. Den största stock man hanterat var 12 meter lång och hade en diameter på nästan 2 meter.

ning av rottingmöbler, som var själva ursprunget; partihandeln med fiskeredskap, som utvecklades till att omfatta i stort sett all sport- och fritidsutrustning; och slutligen handeln med trävaror. Det sistnämnda är den verksamhet som fortfarande lever kvar under företagsnamnet Holm Trävaror.

1978

Arvtagaren Svante Holm avlider.

1980

Gösta Holm avlider.

1984

All träverksamhet samlas i Josefsdal och fastigheten med förädlingsfabrik avyttras.
Bolaget säljs till H-invest AB.

1988

Rottingmöbeltillverkningen läggs ner.

1989

Fiskeavdelningen säljs och övriga sport- och fritidsprodukter avvecklas. Kvarvarande verksamhet koncentreras till Sala.

1991

Bernt Johansson förvärvar bolaget.

1992

Sågverk byggs i Lettland.

1999

Kontor öppnas i Stockholm.

Till att börja med växte handeln med fiske- och fritidsutrustning snabbast. Den hade börjat i blygsam skala med att man tillverkade fiske-drag. Ransta ligger på slätten utan någon sjö i närheten, så det är något av ett mysterium varifrån idén kom att göra fiskedrag. Ulf Norrström, som arbetade i företaget i 25 år, tror att mannen bakom idén var Thore Wesström, en något bohemisk uppfinnare och försäljare som själv var intresserad av fiske. Dragen fick påpassligt varumärket RAN som kunde anspela både på tillverkningsorten och havsguden Ran. Dragen fick namn som Ranette, Krondraget, Skärgårdsdraget, Snurran och Inivassen.

Kvaliteten på dragen var hög. Det berättas att vid ett tillfälle tog metallen till guldbadet slut. Men att kunna leverera i tid var inget man tog lätt på, så Gösta Holm offrade sin vigselring för de återstående dragen.

Einar Holms son Lars, som till skillnad från sin far och farbror varit fiskeintresserad hela sitt liv, intygar att dragen var av god kvalitet. Han ser dem fortfarande på loppis då och då.

Något år efter det att dragtillverkningen startats började man även göra fiskespön. Thore Wesström konstruerade en maskin som gjorde att man kunde gänga delarna till bambuspön och på så vis göra dem isär-tagbara.

Så småningom gjorde man även så kallade splitcane-spön och spön av stål eller glasfiber. På 1950-talet avtalade företaget med den populäre

2009

Bröderna Holm har 17 anställda och en omsättning på 43,2 mkr. Fanérimporten AB med kontor och lager i Sävsjö blir systerbolag.

2011

Bröderna Holm byter namn till Holm Trävaror AB.

2012

Ett nytt lager öppnas i Stockholm. Fanérimporten slås samman med Holm Trävaror.

2013

Verksamheten i Edward Hultén AB övertas. Därvid erhålls kontor och lager i Göteborg.

2014

Carstens AB med kontor och lager i Jönköping blir systerbolag.

2015

Verksamheten i Lettland avvecklas. Omsättningen är 154,4 mkr och antalet anställda 35.

2017

Carstens slås samman med Holm Trävaror. Omsättningen är 220 mkr och antalet anställda är 48.



En bild från det gamla Sala där man skymtar Bröderna Holms fabrik i övre högra hörnet. Den större byggnaden finns fortfarande kvar, men resten är rivet.

sångaren och bandyspelaren Gösta ”Snoddas” Nordgren – som var en hängiven sportfiskare – om att få använda hans namn. Såväl ett spö som ett drag och en pirk fick heta ”Snoddas”.

Ett exempel på uppfinningsrikedomen i företaget: under krigsåren blev det svårt att importera bambu. Då köpte man kasserade bambustavar från idrottsföreningar, sådana som stavhoppare använt men som på något sätt var defekta, för en billig penning och förvandlade dem till fiskespön. För att slippa friställa personal startade man även kolning av kol till gengasaggregat. Kolningen skedde där Ransta skola nu ligger. Vid avverkningarna för kolningen kunde man ta tillvara pil och vide som användes i möbeltillverkningen.

Efter kriget, innan importen av utländskt lövträ kommit igång, avverkade Bröderna Holm stora ekar i Mälardalen. Krokiga grenar såldes till båtbyggare som spant- och stävämnen, raka sågades till kolar för båtindustrier kring Mälaren och längs Norrlandskusten.

Tillverkningen av rottingmöbler hade också en god utveckling under 1940- och 50-talen. Egna rottingmöbler togs fram och Bröderna Holm

deltog på möbelmässor. Einar Holm företog Eurowaresor i syfte att knyta kontakter för import av trä och trävaror. Strävan var hela tiden att köpa direkt av producenten, utan mellanhänder. En egen logotyp togs fram: en triangel som omslöt bokstäverna BH och två palmer som växte fram ur sidorna.

Men någon gång på 1960-talet skedde ett trendbrott; importerade möbler blev alltför svåra att konkurrera med för korgmöbelmakarna. Ikeas framväxt gjorde säkert inte det hela lättare.

Fiskesidan gick dock bra. Den expanderade till att så småningom, på 1970-talet, omfatta i stort sett allting inom sport och fritid. Ett par år mot slutet av årtiondet sponsrade Bröderna Holm även några svenska freestyle-åkare. De fick skidor och stavar samt placeringspremier i olika tävlingar mot att de åkte på Swallow-skidor – ett japanskt märke som Bröderna Holm saluförde.

1975 tecknades också kontrakt med ett indiskt företag om agentur i Sverige för badmintonracketar.

Verksamheten med förädling av och handel med trävaror utvecklades samtidigt. På 1960-talet var Bröderna Holm en välkänd leverantör av tropiska träslag till båtbyggerier, möbeltillverkare och andra verksamheter med speciella önskemål.

Bröderna Holm var ett av de första företagen i landet att importera spånskivor från Tyskland innan sådan tillverkning börjat i Sverige. När sedan spånplattefabriken i Orsa byggdes blev Bröderna Holm en stor kund. Under 60- och 70-talets byggrush levererades åtskilliga tusen kvadratmeter spånplattor till kunderna.

Det var också under 1960-talet som satsningen på landets slöjdsalar tog fart. Arne Pettersson hette mannen som, efter ett kvartssekel som bland annat lagerchef och säljare, inriktade sina ansträngningar på kommuner, landsting och skolor. Det lyckades han så bra med att Bröderna Holm blev landets största leverantör av virke till slöjdsalar. I början av 1970-talet tecknades avtal med skolor i Stockholm och dess kranskommuner. Det ökade påtagligt omsättningen, inte minst av furuvirke, hos Bröderna Holm.

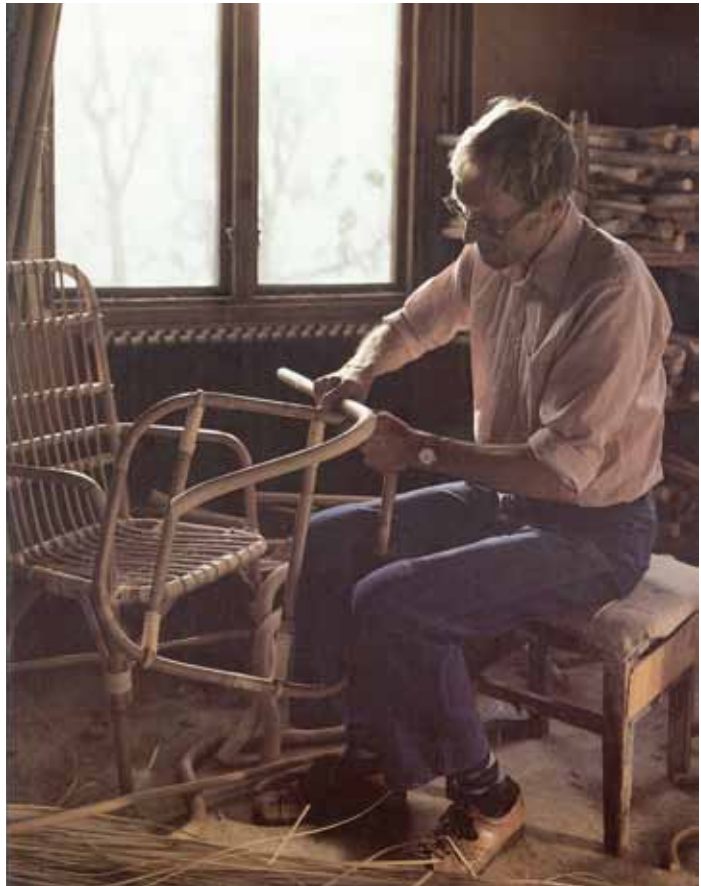
När Arne Pettersson slutade 1987, efter 50 års anställning, var det

cirka 2 000 skolor som köpte sitt material från Bröderna Holm. Fortfarande är Holm Trävaror landets största leverantör av virke till slöjd-salarna.

Men för tillverkningen av rottingmöbler gick det stadigt nedåt från slutet av 1960-talet. Den självdog 1988 sedan medarbetarna gått i pension och rekrytering av nya korgmakare misslyckats.

Även Sport och fritid stagnerade i en tid när varumärken blev viktigare än pris och kvalitet för en varas framgång.

1984 övertogs företaget av H-Invest AB och Bernt Johansson blev vd. Då var Gösta borta sedan några år. Einar fanns med i företaget ytterligare en tid innan han drog sig tillbaka. Han avled 1998.



Under 1970- och 1980-talen blev det allt svårare för rottingmöbler tillverkade i Rånsta att konkurrera. Här syns Tage Jansson, Bröderna Holms siste korgmöbelmakare, i arbete.

Disponenten och fabrikör'n

Gerd Johansson började arbeta på Bröderna Holm 1967. Hon bodde då i Ransta med man och barn. Innan dess hade hon arbetat på Driftsbyrån (dagens LRF Konsult) med bokföring och deklARATIONER och erbjöds ett motsvarande jobb hos Bröderna Holm. När Gösta Elmerudh 1977 gick i pension övertog hon hans uppgifter som ekonomichef.

– Jag hade mycket med Einar Holm att göra i förhandlingar och personalfrågor. Einar var ”disponenten” medan Gösta titulerades ”fabrikör'n”, berättar hon.

I Ransta fanns då korgmakeriet men framför allt den del av företaget som kallades ”Fisken” eller, mer formellt, Sport och Fritid. Den verksamheten hade inletts på 1930-talet med att företaget började tillverka fiskedrag och även fiskespön av bambu. Ganska snart blev det allt mer importerade varor och sortimentet breddades till att omfatta i stort sett allt inom sport och fritid. Särskilt 1970-talet var ett expansivt årtionde. Gerd berättar att den första resan till Fjärran Östern ägde rum 1976. Då reste inköpschefen Ove Holm tillsammans med kamreren Gösta Elmerudh och säljaren Ulf Norrström till bland annat Japan och besökte tillverkaren bakom slalomskidorna Swallow.

– En rolig detalj: i en av leveranserna fanns en särskild present till Ove Holm (som för övrigt var kusin till bröderna). Det var ett par skidor med handmålade blommor på, som ska ha målats av kejsarens dotter. Jag undrar vart de skidorna tog vägen sedan.

Även Gerd Johansson följde så småningom med på resor. Varje år besöktes mässor i Köln och München i Tyskland. Två gånger i början av 1980-talet var hon med till Asien. Då hade Japan blivit för dyrt, så i stället gick turen till Sydkorea – som svarade för de största leveranserna

– Taiwan, Kina, Hongkong och Malaysia. Hela resan tog två-tre veckor i anspråk.

– I Tianjin i Kina blev vi bjudna på restaurang av en kvinnlig chef på den fabrik som levererade till oss. Det var en väldigt liten restaurang och vi skulle äta Peking-anka. Man berättade för oss att ordförande Mao en gång ätit där, det var väldigt märkvärdigt. ”Ja ja”, tänkte vi. Men för ett par år sedan läste jag en bok om Mao, och där stod att han aldrig gick på restaurang under sina 27 år vid makten – utom en gång. Det var just där vi var.

Bland det som Bröderna Holm själva tillverkade på 1970-talet fanns kräftmjärdar, spön och håvar. En del av monteringen lades ut på kvinnor i bygden runt Ransta men även på dåvarande mentalsjukhuset Salberga inne i Sala.

Gerd Johansson hade sin arbetsplats på huvudkontoret i Ransta. Det var också hon som fick ta huvudansvaret när företaget skulle datoriseras 1980. Einar Holm hade via kontakter fått tag på ett begagnat system från Tumba bruk.

– Det var ett enormt arbete att lägga in alla artiklar – de var ju flera tusen. En skomodell, till exempel, skulle ha ett nummer för varje storlek och varje färg. Normalt sålde man på våren det som skulle levereras på hösten. Så det gällde att ha reda på hur mycket av en artikel man hade i lager, hur mycket av den som var insålt och hur mycket som behövde köpas in.



*En serveringsbricka
från sent 1940-tal.*

Hon menar att det som kännetecknade bröderna Gösta och Einar Holm var att de var väldigt måna om sin personal. Det skulle helst vara orsbor på företaget. Och ingen behövde någonsin sluta på grund av arbetsbrist.

Vid ett tillfälle fick Bröderna Holm en förfrågan om att leverera ädelträ till inredningen av ett hotell som Skanska skulle bygga i dåvarande Leningrad. Men Einar tackade nej. Han motiverade det med att ”vi kan inte ta det, för då måste vi anställa en massa folk som vi sedan inte har arbete till”.

Till det yttre var bröderna ganska olika. Gösta var liten och tunn och humoristisk av sig, Einar mer storväxt och ”bullrig”.

– Men de var hyggliga båda två. Jag kan inte minnas att någon av dem någonsin brusade upp.

– Einar var den som verkade ha mest känsla för företaget. Och även om de pratade med varandra och var ense om det mesta fanns nog lite rivalitet. Einar brukade hävda att träsidan var mest lönsam, men Gösta kontrade med att ”Fisken” var störst. Och det var den ju.



Arbetsstyrkan med Einar och Greta Holm i spetsen vid en stock av okänt träslag.

Hon berättar att Einar var bekymrad för att hon rökte, och brukade säga att ”om det varit meningen att vi skulle röka så skulle människan haft en skorsten på huvudet”.

Som ekonomichef hade Gerd mest att göra med Einar, som ägnade sig mer åt ekonomin. De två skötte alla löneförhandlingar. Och även om bröderna månade om sin personal så kunde det bli tuffa förhandlingar; när det gällde löner var bröderna sparsamma. Det fanns också en inofficiell ”pakt” mellan industrierna i Ransta – Bröderna Holm, Wibergs och Tropik – att man inte skulle ta personal från varandra.

Ekonomin var hela tiden stabil. Företaget hade i stort sett inga skulder.

– Det var nog lite grann brödernas filosofi att man inte skulle leva över sina tillgångar, säger Gerd Johansson.

Det som skulle levereras på våren såldes på hösten och det som skulle levereras på hösten hade ”sålts in” föregående vår. Det gjorde att man alltid visste vilka pengar som skulle komma in. Importerade varor betalades vid leverans genom så kallade remburs* hos banken. Under perioder förekom det att man tog kortfristiga lån för att lösa remburs.

Leveranser till kunder fakturerades och betalades med växlar som Bröderna Holm kunde få pengar för direkt.

Inför större investeringar, som lagerbygget i Ransta i början av 1970-talet, avsatte företaget under flera år pengar i så kallade investeringsfonder som var skattemässigt förmånliga.

– Det var aldrig några ekonomiska problem, vi var aldrig i trångmål. Men det gällde ju att planera så man visste när utgifterna kom, säger Gerd Johansson.

Ett verktyg för detta var att valutasäkra uppköpen. Det här var ju en tid då inflationen kunde vara mycket hög, och ibland hände det att ett land devalverade, radikalt skrev ned värdet på sin valuta. Det gjorde bland annat Sverige ett par gånger på 1970- och 1980-talen.

Men detta blev aldrig något problem för Bröderna Holm eftersom man hade valutasäkrat alla större affärer; om en order var skriven till en viss kurs på US dollar (som var den vanligaste valutan vid internationella affärer) så kunde man komma överens med banken om att den skulle gälla även när leveransen ägde rum tre månader senare och kursen kanske ändrats då.

Visst förekom kundförluster. Varje år var det någon sportaffär som inte kunde betala för sig.

– Det gick inte omärkt förbi, vi kunde vara lite hårda på kunderna för att de skulle betala, säger Gerd Johansson.

Hon minns Gösta som den av bröderna som hade sämst syn. Han kunde knappt läsa tidningar. Men han gillade att spela kort. Gerd och hennes man Jan-Åke brukade spela med Gösta Holm och hans fru Maj. Gösta var också väldigt travintresserad och hade en tid egen travhäst. Det hände att Jan-Åke (som också arbetade på Bröderna Holm, som lagerchef) fick skjutsa Gösta till Solvalla.

Båda bröderna hade stort stöd av sina fruar.

– Einar hade sin fru Greta, som verkligen var hans högra hand. Hon jobbade på kontoret i Sala, var hans sekreterare och körde bilen när han skulle någonstans. Göstas fru Maj hade däremot ingen roll i företaget, hon var hemmafru men hjälpte ibland Gösta med att skjutsa honom.

– Einar kunde konsten att prata med vem som helst, han var spontan och social. Samtidigt brydde han sig inte mycket om hur han såg ut. Visserligen bar han ofta kostym, men vilka kläder han hade på sig var inte något som var högt prioriterat.

Det fanns flera syskon till Gösta och Einar och alla bodde de i Ransta. Brodern Ture var konstnärligt lagd. Han stod på företagets avlöningslista, men hur mycket arbete han egentligen utförde är osäkert. Där fanns också brodern Sven och systrarna Ia och Eivor.

Med två så skilda verksamheter som sport och fiske och import av



En vilstol som den kunde se ut på 1950-talet.

trävaror så undrar man varför företaget aldrig delades upp. Gerd Johansson minns att det förekom diskussion om detta, men både Gösta och Einar tyckte att Bröderna Holm var en enhet och skulle förbli så.

När bröderna blev till åren blev frågan om efterträdare aktuell. Den som var tänkt att leda företaget vidare var Svante Holm, Göstas son. Han var ursprungligen båtbyggare men arbetade bland annat med korgmakeriet. Tragiskt nog drabbades han av leukemi och avled 1978.

– Hans bortgång förlamade företaget, för han var enormt omtyckt. Och även om vi tyckte att det fortfarande gick bra, så började man undra vad som skulle hända med företaget, säger Gerd Johansson.

Gösta var naturligtvis förkrossad. Han avled bara ett par år senare.

Gerd Johansson stannade kvar i sin befattning till 1985.

* Remburs är en betalningsform som anses vara den säkraste i internationell handel.

En remburs är ett ovillkorligt åtagande från en bank, oftast köparens bank, att betala säljaren då säljaren presenterar de dokument och uppfyller de villkor som är angivna i rembursen. (från Wikipedia)



Badmintonutrustning var under en period en artikel där Bröderna Holm hade en framträdande position.



Ficklampor, liksom annan fritidsutrustning, växte under 1960- och 1970-talen till viktiga produkter.

”Vi var kända för att ha bra lager”

Ulf Norrström började arbeta på Bröderna Holm som 14-åring 1952. Då arbetade nästan 20 personer enbart på ”Fisken”, avdelningen för fiskeredskap och fritidsartiklar.

Han fick börja med att montera drag på ”Fisken”. En tid ansvarade han för tillverkningen av kräftmjärdar. Där var en del hemarbetande engagerade.

– Ett tag hade man lagt ut arbete till intagna på mentalsjukhuset Salberga, men det kom fram att de använde kräftmjärdarna. Kunderna fick alltså varor som var begagnade. Efter det flyttade vi tillverkningen till Sydkorea, berättar Ulf Norrström.

Efter värnplikten började han som säljare. Då hade han inget körkort, men Gösta Holm såg till att han fick tre och en halv timmes undervisning och därefter uppkörning.

– Sedan tog det normalt två veckor innan man fick körkortet, men Gösta Holm ringde länsstyrelsen och sa att vi skulle komma och hämta det nästa dag. Och så blev det. För mig var det sedan bara att åka hem och börja lasta i bilen, berättar Ulf Norrström.

Hans säljdistrikt sträckte sig från Sala upp till Kiruna. Det hade arbetats upp av Thore Wesström som dock fått problem med hälsan.

Ulf Norrström tror för övrigt att det var Thore Wesström som låg bakom satsningen på fiskedrag i mitten av 1930-talet. Han var intresserad av fiske och hade många idéer.

– Han var lite bohemisk av sig men otroligt duktig.

För Ulf Norrström innebar arbetet 3,5 månads resande vår och höst för att besöka kunder. På våren såldes kängor och skoteroveraller, på hösten fiskeredskap. Det som såldes på våren levererades på hösten och tvärtom.

Bortsett från säljresorna tillbringade han mycket tid i Ransta, i telefon för att svara på efter- och kompletteringsorder.

– Vi var kända för att ha bra lager.

Han minns att skidor, särskilt slalomskidor, var en stor produkt, liksom badmintonutrustning.

1976 var Ulf Norrström, tillsammans med inköpschefen Ove Holm och kamreren Gösta Elmerudh, på resa till Fjärran Östern för att träffa leverantörer till ”Fisken”.

– Vi reste runt i sex veckor, det var väldigt jobbigt, minns han.

Gösta Holm var den av bröderna som han hade mest att göra med.

– Vi umgicks en del och spelade bland annat bridge båda två. Gösta var väldigt bra. Men han blev ju äldre, och när sonen Svante dog släppte han det mesta.

Dessförinnan var det så att allt som gjordes på ”Fisken” skulle godkännas av Gösta Holm. Men det var Einar Holm, som fanns inne i Sala, som höll i ekonomin. Det var också han som sade nej när Ulf Norrström ville ha provision i stället för fast lön. Det gjorde att denne 1977 sade upp sig för att starta eget säljbolag.



Gösta Holm prövar spänsten hos ett fiskespö. Bilden är från 1953.

”För pappa fanns bara arbetet”

Lars Holm, son till Einar Holm, började i företaget som 16-åring 1967, direkt efter grundskolan.

– Jag ville börja jobba. Pappa tyckte nog att jag borde läsa på gymnasiet, men på den tiden började alla jobba direkt efter skolan, säger han.

Han arbetade i brädgården som då låg nära järnvägsstationen. Ett stickspår från järnvägen ledde in till sågen. På den tiden lossades allt timmer för hand eller med hjälp av gaffeltruck.

Bandsågen kunde såga stockar som var två meter i diameter. Men ibland var man tvungen att kapa stockarna för att få hanterliga längder. Det gjordes för hand av två man med en gammaldags stocksåg.

Bland träslagen var mahogny och andra exotiska träslag framträdande. En hel del gick till båtbyggare och möbelsnickerier. Men även tyngre industrier som Asea och gruvor efterfrågade grovt trä, bland annat hårda träslag som fundament till tunga maskiner.

Inräknat dem som fanns på kontoret så arbetade 15-16 personer på anläggningen, tror han. Gradvis flyttades verksamhet till Josefsdal. I början sågades timret på den gamla sågen för att sedan fraktas till Josefsdal där virket lades på strö.

Den gamla ramsågen fanns kvar en tid och användes till att såga bland annat björk.

Men efterfrågan minskade och det blev olönsamt att såga själv.

Bröderna Holm började i stället att köpa in färdigsågat trä. Då, i början av 1970-talet, hade också ett större sortiment av spånskivor växt fram, och de blev en viktig komponent i miljonprogrammet – när Sverige på tio år skulle bygga en miljon bostäder.



Arbetet i brädgården var länge till stora delar helt manuellt.

– Då kom det 2-3 långtradare i veckan med leverans av spånskivor. Det växte hela tiden, säger Lars Holm.

En tid i början av arbetslivet jobbade Lars Holm ute i Ransta med att packa fiskeprodukter. Men brädgården var hans huvudsakliga arbetsplats i mer än 20 år.

– Det var tufft, man jobbade utomhus hela tiden. Inte heller inomhus fanns någon värme. Idag är det en helt annan arbetsmiljö, säger han.

Lars Holm fick hälsoproblem. Kylan och trädammet förstörde hans slemhinnor.

– Många träslag är giftiga, och på den tiden var det inte så mycket arbetarskydd. Idag har man andningsskydd när man sågar.

Problemen ledde till att han först fick arbeta på kontoret som inköpare i ett tiotal år. Men sedan tvingades han gå i förtidspension.

Hur var det då att växa upp som son till en av bröderna Holm?

– Pappa var upptagen jämt, för honom fanns bara arbetet. Han var nästintill blind, kunde läsa bara med dubbla glasögon. Han hade mycket hjälp av mamma Greta, som läste saker åt honom. Hon arbetade heltid som hans sekreterare, kunde stenografera och skriva brev. Dessutom gjorde de ofta resor ut i Europa. Plus alla resor till leverantörer i Sverige.

– Så jag och min bror Mats hade ett hembiträde att ”köra” med, berättar Lars Holm.

– Men pappa var duktig på att minnas. En gång när han skulle hålla föredrag på en skola lärde han sig en hel bok utantill. Och han mindes alla dikter av Fröding, kunde hålla på och recitera dikter i en timme. Men i övrigt så minns jag bara att han arbetade.

De båda bröderna var olika både fysiskt och till sättet, menar Lars Holm. Pappa Einar var stor och tjock och något av en renlevnadsman. Gösta var liten och tunn, rökte som en borstbindare och gillade att spela på trav.

Varför gick det då så bra för dem?

Envishet och hårt arbete, tror Lars Holm. Det kunde vara tufft i början, någon gång fick de till och med låna pengar av anställda för att kunna lösa ut en leverans.

Till skillnad från sin far och farbror har Lars Holm hela livet haft ett stort fiskeintresse. Och han menar att dragen som tillverkades i Ransta var av hög kvalitet. Han ser dem fortfarande ibland på loppis.

50 år med Bröderna Holm

Nils Wretling gjorde sin första period på Bröderna Holm 1967, efter att ha avverkat ”lumpen” och arbetat en tid på Sala Maskinfabrik.

Till att börja med jobbade han på brädgården med att mäta virke och köra truck. Ett stickspår ledde in till Bröderna Holms lokaler vid Järnvägsgatan. Allt virke och timmer som kom lossades då för hand. 2-3 man arbetade enbart med det. Och även om man hade truckar så blev det en hel del lyftande och bärande.

Bland träslagen handlade mycket om mahogny, som många båtbyggare ville ha, och teak, som användes till inredning och möbler. Men där kom också jugoslavisk bok och ek från Polen. Samt en hel del al och björk från Sverige.

Ett träslag som däremot knappt förekom var furu; det blev aktuellt först när försäljningen till skolornas slöjdsalar tog fart på 1970-talet.

Sågverket låg i bottenvåningen. På övervåningen fanns slipen där sågbladen vässades, kontoret samt en man, Erik Sjöman, som arbetade enbart med fanér.



*Personal i brädgården.
Bilden från sent 40-tal eller
tidigt 50-tal.*



Einar och Greta Holm tillsammans med personalstyrkan vid träförädlingsfabriken. Fotot sannolikt taget i slutet av 1940-talet eller början av 1950-talet.

– Jag tror de var fem man på sågen då, och i brädgården var vi lika många inklusive förmannen. På kontoret satt Einar och Greta Holm, Arne Pettersson som sålde till slöjdsalar, samt en man som arbetade med bokföring.

Det här var under miljonprogrammets tid, då en miljon bostäder skulle byggas på tio år. En anställd var sysselsatt på heltid med att ha hand om tröskelämnen av ek. Spånskivor var också en stor artikel, det kom flera lastbilar i veckan från leverantörer. Men ofta gick de vidare direkt ut på byggen. Slöjdsalarna köpte också en del spånplattor men inte de största formaten.

Nils Wretling började med att köra truck innan han fick ansvar för att slipa sågbladen och köra fram timmer. 1980 efterträdde han Petrus Johansson som ansvarig på sågen.

Det fanns flera olika sågar. Den som användes året runt var en så kallad blockbandsåg med elva meter långa blad. Den sågen hade installerats redan när anläggningen uppfördes 1947 och fanns kvar in på 1980-talet.

Sedan fanns ramsågen, som hamnade hos Bröderna Holm i samband med den stora stormfällningen 1954. Då hyrde ett småländskt företag in sig i lokalerna, och de satte upp en ramsåg för att ta hand om stormfällt timmer. När de lämnade blev sågen kvar. Den var i bruk till mitten av 1980-talet tills den monterades ned och avyttrades. Ramsågen användes mest till al och björk och gick bara från februari-mars till i maj.

– Det gick åt mycket folk när man körde den, minst sju man behövdes det, säger Nils Wretling.

Ramsågen hade glidklossar av pockenholz, det hårdaste träslag man känner till. Det är dessutom vattenavstötande och självmörjande. Ett av alla de exotiska träslag som Holm Trävaror saluför än idag.

Det fanns också en cirkelsåg som fick flytta med till Josefsdal, och en mindre klyvsåg som finns kvar än idag. Dessutom inköptes en stående bandsåg som även den finns kvar fortfarande.

1966 hade Einar Holm köpt det nedlagda tegelbruket Josefsdal. I början av 1970-talet rustades det upp och verksamhet flyttades successivt över dit. Då hade det blivit trångt i lokalerna vid Järnvägsgatan.

– Jag minns att många ansåg det vara tokigt att köpa Josefsdal. Det hade stått öde några år sen tegeltillverkningen lagts ner och en massa tegelskräp fanns kvar. Där fanns inte heller några golv. Men Einar Holm lät lägga nya golv och taken sågs över. Han gjorde också i ordning kontorslokalerna som de ser ut idag. Han var mycket för att det skulle vara hållbart, så där användes bara fint virke, berättar Nils Wretling.

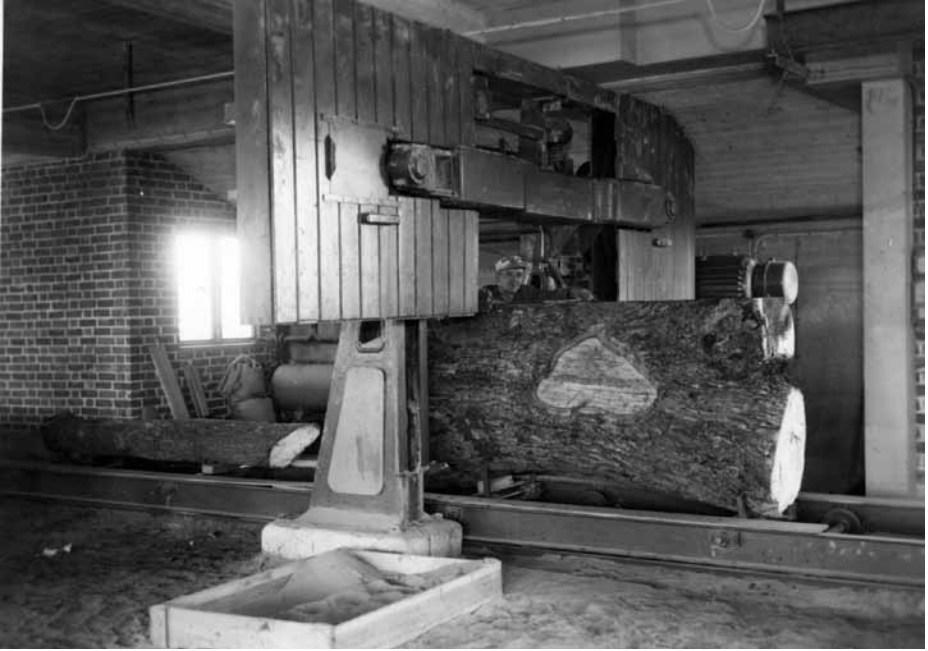
I början på 1980-talet köpte Sala kommun marken vid Järnvägsgatan för att bygga en ny genomfartsgata, nuvarande Väsbygatan. All verksamhet och alla lager flyttade till Josefsdal. Lokalerna vid Järnvägsgatan övergavs 1987.

Nils Wretling arbetade kvar tills i våras – 50 år efter det att han först klivit in hos Bröderna Holm.

– Egentligen blev jag pensionär 2011, men det var svårt att få tag på folk som kan både trä och maskiner. Så jag fortsatte, säger han.

Han minns Einar Holm som något av en fadersgestalt för de anställda.

– Alldeles när jag börjat på sågen kallade han upp mig till kontoret. Då gick man oftast i gummistövlar och sockor när det var kallt. Men



Blockbandsågen i sågverket. Den fanns kvar tills slutet av 1980-talet.

han tyckte att jag skulle prova ett par skoterkängor som han hade. Och de var ju sköna. Dem fick jag behålla. Så han var omtänksam på det viset, säger Nils Wretling.

Han har alltid haft sysselsättning. Visst har det varit lågkonjunktur ibland, men arbete har det alltid funnits. I början kunde det hända att ett par man från Ransta arbetade någon vecka inne i Sala. Annars hade man inte mycket med systemverksamheten i Ransta att göra.

”Bröderna var duktiga affärsmän”

Första gången som Bernt Johansson kom i kontakt med Bröderna Holm var i samband med att företaget köptes upp av investmentbolaget H-Invest. Bakgrunden till köpet var att Bröderna Holm hade problem; den kvarvarande brodern, Einar, började bli till åren och någon naturlig efterträdare fanns inte sedan Göstas son Svante gått bort några år tidigare.

Einar Holm var sedan länge bekant med Knut Jönsson, grundare av och ordförande i H-Invest. Av allt att döma var det denna förbindelse snarare än någon genomtänkt strategi som var anledningen till affären.

Bernt Johansson satt i H-Invests styrelse. Samma år som förvärvet av Bröderna Holm skedde, blev han vd för H-Invest och därmed också för Bröderna Holm.

Hans första intryck av företaget var att det var väldigt bra ekonomiskt men mycket dåligt marknadsmässigt. Där fanns inga skulder, men rottingmöbeltillverkningen var en tynande verksamhet och inte heller avdelningen för sport och fritid gick bra. Detta därför att konkurrensen hårdnat: nya kedjor som Intersport och Team Sportia hade bildats, och de organiserade sina egna inköp i stället för att gå via en grossist som Bröderna Holm.

Dessutom blev märkesvaror allt viktigare, och där hade Bröderna Holm nästan bara det egna RAN-märket för fiskedrag.

Så sport och fiske stod still i omsättning. Även handeln med trä och träskivor hade gått lite grann i stå; företaget levde i stort sett på att sälja till slöjdsalar och till ett fåtal inredningsnickrier. Företaget var också känt för att ha svåråtkomliga och udda träslag.



Fabriken i Josefsdal så som den såg ut på 1970-talet.

Men ekonomin var som sagt god; alla fastigheter var betalda och stora lager fanns.

– Ekonomiskt var företaget väldigt stabilt. Men det hade inte överlevt länge till på egen hand, säger Bernt Johansson.

Under andra halvan av 1980-talet försvann först tillverkningen av rottingmöbler.

– Vi försökte rekrytera nytt folk, för Tage Jansson som arbetade kvar där var pensionsmässig. Men när en person som vi försökte utbilda hoppade av, då självdog tillverkningen, säger han.

1989 såldes fiskedelen till ett företag i Malmö. Tillverkningen blev dock kvar i Ransta i några år, men i annan regi.

Kvar fanns då bara träverksamheten.

Einar Holm fanns kvar i organisationen även efter ägarskiftet.

– Vi hade en väldigt bra relation. Jag kände hela tiden ett bra stöd från honom, säger Bernt Johansson.

Han imponerades av Einar Holms minnesförmåga; han kunde recit-

era Fröding i en timme i sträck. Men också av hans nätverk: han kände ”alla”, inklusive chefen för LKAB.

– Hans kontaktytor var enorma. När han fyllde 75 år hyrde han hela Folkets park för 300 gäster med Ingmar Nordströms (som då var ett av Sveriges populäraste dansband) som ansvariga för musiken.

Bernt Johansson är också full av respekt för hur bröderna, trots sitt handikapp i form av nedsatt syn, på 1930-talet kunde bli stora på korgmakeri när branschen gick så dåligt på andra håll. Hur de genom att organisera arbetet på ett nytt sätt kunde skapa lönsamhet.

– De var onekligen duktiga affärsmän, de försökte ju sälja allt som gick att sälja. Det är inte enkelt att bygga upp en verksamhet som den här. Och väldigt tidigt började de med att importera varor direkt från leverantörer, utan mellanhänder.

I slutet av 1980-talet utvecklades en byggkris, och H-Invest fick problem. Några storägare ville dra sig ur, andra gick i konkurs eller fick så stora svårigheter att man hade nog med sitt. H-Invest började sälja av alla sina bolag.

Bernt Johansson tog då själv över Bröderna Holm.

– Eftersom jag kände företaget väl så tyckte jag att jag tog en väldigt liten risk. Bröderna Holm var inte så sårbart, företaget hade många olika produkter och stabila kunder. Jag har dessutom mina rötter på träsidan – min pappa hade sågverk i Vimmerby, berättar han.



I en mansdominerad bransch har Holm Trävaror lyckats med rekrytering av kvinnor. Exempelvis utgör de idag 30 procent av Holm Trävarors säljare.

Den nya tiden

Den 1 februari 1991 blev Bernt Johansson ensam ägare till Bröderna Holm. Ett nytt kapitel inleddes då på allvar. Bröderna Holm var vid den tidpunkten – bortsett från leveranser till slöjdsalar – ett i huvudsak lokalt företag. En breddning av både kompetens och kundbas var nödvändig för att företaget skulle överleva. Bernt Johansson ändrade täm-ligen omgående inriktningen: från att arbeta mot skolor och småföretag riktade man sig till industrin.

Ett sågverk byggdes (och avvecklades senare) i Lettland. Ett kontor inrättades i Stockholm. Men riktigt ville det inte lossna. Inte förrän sys-terbolaget Fanerimporten i Sävsjö kom in i koncernen 2009. Fanerim-porten var då ett tyskägt bolag som ändrat inriktning från faner – som var på nedgång – till träbaserade skivor.

Bernt Johansson anger förvärvet av Fanerimporten 2009 som helt avgörande för båda företagens fortlevnad.

– Vi var duktiga på massivträ medan de kunde skivor, så vi kompletterade varandra. Dessutom fick vi tillsammans en bättre geografisk

täckning. Vi fick nya lagerytor i södra Sverige, där träindustrin är stor, och de fick tillgång till lagerytor i Mellansverige.

– Med de två företagen klev vi upp en division. Vi blev accepterade av stora kunder som en seriös aktör.

2011 bytte Bröderna Holm namn till Holm Trävaror AB. Året därpå slogs företaget ihop med Fanerimporten.

Ett år senare övertogs verksamheten i Hulténs i Göteborg. Då kom ytterligare kompetens in i bolaget; där fanns kunskap om träslag som inte fanns hos Holm Trävaror. Framför allt fick företaget en stark etablering i västra Sverige med kontor och lager.

Något år därefter kom Carstens i Jönköping in i koncernen. De var Sveriges ledande företag på kantlist som på ett bra sätt kompletterade försäljningen av skivor. Dessutom tillfördes god kompetens inom lim och laminat, vilket också breddade sortimentet.

Vid halvårsskiftet 2017 slogs företagen ihop till ett enda under namnet Holm Trävaror.

– Idag är vi en komplett leverantör med hög kompetens och som har ett bra rykte, säger Bernt Johansson.

Under denna expansion har Bröderna Holms finansiella styrka och renommé varit en tillgång. Men dagens Holm Trävaror är ett helt annat företag än på brödernas tid; en leverantör med ett brett sortiment och stora lagerytor på omkring 30 000 kvadratmeter. Det motsvarar mer än 60 fotbollsplaner. Man kan säga att Holm Trävaror fungerar som lagerhållare åt träindustrin.



I Sävsjö finns detta lager med omkring 12 000 kvadratmeter under tak.



Varje dag går turbilar från företagets lager i Sverige med leveranser till kunder.

Huvudinriktningen är mot träindustrin. Holm Trävaror är idag näst störst i landet som leverantör till träindustrin. Men även till byggvaruhandeln är man stor leverantör av träslag som lärk, ceder och cumaro. Och fortfarande är Holm Trävaror största leverantör av virke till skolornas slöjdsalar.

Företaget finns på fem platser i Sverige, turbilar går varje dag med leveranser till kunder. Från att i huvudsak ha varit inriktat på den lokala marknaden vänder man sig nu till stora industriföretag över hela landet.

Idag omsätter koncernen Arosholm 330 miljoner kronor av vilket Holm Trävaror svarar för 220.

– Vi har kompetent personal, bra varor och finns numera på rätt ställen, säger Bernt Johansson.

Holm Trävarors vd Klas Blom (t v) tillsammans med ägaren och styrelseordföranden Bernt Johansson.



